

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 24/13756-6
Saksbehandler Arne Gisle Arctander Hovdenak

Utvalg	Møtedato
Administrasjonsutvalget	02.09.2025
Ungdommens fylkesutvalg 2025	04.09.2025
Hovedutvalg for utdanning og folkehelse	17.09.2025

Oppfølging Innføring av anonym retting av store prøver og heldagsprøver

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

Agder fylkeskommune satser på å styrke det pedagogiske utviklingsarbeidet knyttet til prosessorientert vurderingspraksis og elevmedvirkning.

Administrasjonen utarbeider en veileder for håndtering av tvil eller uenighet om karakter ved store-/heldagsprøver.

Vedlegg

Sammendrag

Hovedutvalget for utdanning og folkehelse vedtok 17.09.2024 å innføre anonym retting i videregående opplæring i Agder. Formålet er å sikre rettferdig vurdering og redusere risikoen for skjevbehandling.

I arbeidet etter vedtaket har administrasjonen identifisert flere forhold som krever politisk avklaring. Disse inkluderer:

- Juridiske hensyn knyttet til ny opplæringslov og tilhørende forskrift.
- Kunstig intelligens (KI) og konsekvenser for opplæring og vurdering.
- Teknologiske utfordringer og økonomiske implikasjoner.

Fylkeskommunedirektøren har identifisert tre mulige alternativer som legges frem for politisk behandling og anbefaler etter en helhetsvurdering alternativ 3.

Saksopplysninger

Vedtaket fra Hovedutvalget 17.09.2024 lyder:

«Det innføres forsøk på anonym retting av store prøver og heldagsprøver i Agder fylkeskommune. Forsøket gjelder alle skoler. Administrasjonen går i dialog med skolene om hvilke fag som egner seg til forsøket. Forsøket evalueres etter tre år med innspill fra elever, lærere og effekt.»

Saken løftes nå på nytt, da administrasjonen har vært i dialog med skolene og gjort vurderinger som krever ny politisk behandling.

Administrasjonen har identifisert tre mulige veier videre:

1. **Lokal anonym retting:** Skolene organiserer anonym retting ved at lærere bytter rettebunker ved store-/heldagsprøver.
2. **Regional anonym retting:** Prøver rettes anonymt på tvers av skolene, etter modell fra sentralt gitt eksamen.
3. **Styrking av pedagogisk utviklingsarbeid:** Agder fylkeskommune satser på å styrke det pedagogiske utviklingsarbeidet knyttet til en prosessorientert vurderingspraksis og elevmedvirkning.
 - Administrasjonen utarbeider en veileder for håndtering av tvil eller uenighet om karakter ved store-/heldagsprøver.

Undersøkelse gjennomført av administrasjonen

Administrasjonen gjennomførte en spørreundersøkelse blant fagutviklere ved videregående skoler i Agder. 71 personer svarte, og alle 18 skoler var representert.

Nøkkelfunn:

- 29 respondenter oppgir at de benytter elementer av anonym retting.
- 15 respondenter (fra ni skoler) oppgir at dette gjøres systematisk, minst én gang per semester.
- Felles for alle er en utstrakt bruk av profesjonsfellesskapet for å sikre rettferdig vurdering.

Eksempler på praksis:

- Faglag retter sammen et utvalg besvarelser som kalibrering.
- Ved klage på karakter benyttes anonym vurdering av kollega.
- Second opinion ved tvil.
- Stikkprøver og diskusjoner for kalibrering og kvalitetssikring.

Flere respondenter oppgir at de ikke lenger benytter store-/heldagsprøver.

Vurderinger

Vedtaket fra 17.09.2024 reiser flere presserende problemstillinger som må drøftes for å sikre god forankring av arbeidet med vurderingspraksis i Agder fylkeskommune. Utfordringene gjelder særlig løsning 1 og 2.

1. Juridiske forhold – Ny opplæringslov og forskrift

Den nye opplæringsforskriften trådte i kraft 1. august 2024. § 9-1 slår fast at:

«Formålet med vurdering i fag er å fremje læring og lærelyst og å gi informasjon om kompetanse underveis og ved avslutninga av opplæringa i faga.»

§ 9-11 definerer underveisvurdering som all vurdering som skjer før opplæringen er avsluttet:

«I undervegsvurderinga i fag skal elevlar, lærlingar, lærekanidatar og praksisbrevkanidatar

- a. delta i vurderinga av sitt eige arbeid og reflektere over si eiga læring og faglege utvikling
- b. forstå kva dei skal lære, og kva som blir venta av dei
- c. få vite kva dei meistrar
- d. få rettleiing om korleis dei kan arbeide vidare for å auke kompetansen sin.

Undervegsvurderinga skal brukast til å vurdere om elevane har tilfredsstillande utbytte av opplæringa, jf. opplæringslova § 11-2.»

Underveisvurdering forutsetter dialog, tilbakemelding og kjennskap til elevens læringsprosess. Dette er vanskelig å forene med anonym retting, som svekker lærerens mulighet til å gi tilpasset og læringsfremmende vurdering. Det er derfor relevant å stille spørsmål ved om anonym retting er i tråd med lovverket.

2. Pedagogiske konsekvenser og kunstig intelligens (KI)

Utviklingen innen KI, særlig generative språkmodeller, utfordrer tradisjonelle vurderingsformer. Det blir stadig vanskeligere å avgjøre om en tekst er skrevet av eleven selv eller generert av KI. Dette har ført til:

- Økt forekomst av juks og svekket tillit til vurderingsgrunnlaget.
- Behov for mer prosessorienterte vurderingsformer, der læreren veileder følger elevens utvikling over tid.
- Redusert egnethet for store prøver og innleveringer som vurderingsform.

Anonym retting kan forsterke disse utfordringene ved å fjerne lærerens innsikt i elevens faglige utvikling. Dette kan svekke vurderingens gyldighet.

Samtidig peker mange på at KI vil bli en integrert del av elevenes fremtidige arbeidshverdag. Det er derfor viktig å utvikle vurderingsformer som reflekterer samfunnets teknologiske utvikling og gir elevene kompetanse i å bruke KI-verktøy ansvarlig.

Lærere og fagforeninger understreker at vurdering brukes aktivt i planlegging av videre undervisning. Ved anonym retting må læreren likevel gå gjennom besvarelsene for å kunne tilpasse undervisningen. Dette medfører merarbeid i en allerede presset arbeidshverdag. Fagforeningene mener derfor at tiltaket må følges av økonomiske ressurser fra skoleeier.

3. Økonomiske og teknologiske utfordringer

For å møte KI-relaterte utfordringer har enkelte fylker vurdert teknologiske løsninger som DUGGA, som tilbyr "safe browser"-funksjonalitet. Systemet er blant de mest pålitelige, men:

- Kostnaden er anslått til ca. 2 millioner kroner årlig for en fylkeskommune på Agders størrelse.
- Det finnes ingen garanti for at systemet forhindrer juks.
- Innføring krever ressurser til opplæring, drift og support.

Det er verdt å merke seg at DUGGA også har pedagogiske funksjoner som kan være nyttige i opplæringen. Plattformen tilbyr mer enn bare sikrere prøvegjennomføring.

4. Pedagogisk utviklingsarbeid – Løsning 3

Det pågår omfattende pedagogisk utviklingsarbeid ved videregående skoler i Agder. Flere skoler har mottatt statlige midler og støtte fra UiA til å utvikle opplærings- og vurderingspraksisen. Felles for prosjektene er:

- Fokus på utvikling av vurderingsformer i tråd med forskrift og LK20.
- Utforsking og forbedring av egen praksis gjennom kartlegging, utprøving og evaluering.
- Skolebasert eierskap og initiativ, der behovet for utvikling kommer fra lærerne selv.

Løsning 3 åpner for at skoleeier kan styrke elevmedvirkning i vurderingsarbeidet, med mål om økt tillit til rettferdig og faglig relevant karaktersetting.

5. Erfaringer fra andre fylker

Oslo og Trøndelag har innført prøveordninger med anonym retting, men møtt sterk motstand fra lærere og fagmiljøer. Agder har testet tiltaket i begrenset omfang, med lignende reaksjoner.

Utdanningsforbundet og flere fagmiljøer mener tiltaket svekker lærerens profesjonelle skjønn og bryter med vurderingsforskriften. Elevtilbakemeldingene er blandede:

- Noen opplever økt tillit til karakterens validitet.
- Andre mener tilbakemeldingene er mindre relevante grunnet «sensors» manglende innsikt i elevens faglige utgangspunkt.

I Oslo-rapporten fra skoleåret 2017–2018 oppga:

- 43 prosent av elevene at karakteren ved anonym retting avvek fra forventet karakter.
- 72,6 prosent av disse fikk samme eller lavere karakter enn forventet.
- 35,6 prosent stolte mer på karakteren.
- 40,3 prosent stolte like mye som før.
- 24,1 prosent stolte mindre på karakteren.

Lærerne rapporterte at de satte pris på å dele vurderingserfaringer seg imellom, det å bygge profesjonsfelleskap, samtidig svarer mange av dem at de ikke ønsker å bruke anonym retting videre i sin praksis:

«Mange begrunner dette med at det tar for mye tid, at anonym retting innebærer merarbeid fordi de må lese gjennom besvarelsene på nytt for å kunne gi elevene sine en god tilbakemelding. Tilbakemeldingene gitt av ekstern faglærer oppleves ikke som gode nok i forhold til den tilbakemeldingen de skal gi elevene sine. Noen lærere leser gjennom besvarelsen én gang til for å forsikre seg om at vurderingen er riktig. Flere lærere understreker at de allerede har et tolkningsfelleskap og derfor er anonym retting overflødig.»

Tilbakemeldingene fra Oslo samsvarer med funn fra administrasjonens lokale undersøkelse i Agder.

Regionplan Agder 2030

Videregående opplæring sitt viktigste bidrag for å øke levekårene, er at alle som får opplæring gjennom fylkeskommunen er kvalifisert for arbeidslivet eller videre studier, og opplever et trygt og inkluderende læringsmiljø (*Kvalitetsmeldingen for videregående opplæring i Agder, 2024*).

Økonomiske konsekvenser

Konsekvenser ved innføring av løsning 1 og 2

Digitale verktøy

For å sikre effektiv og anonym vurdering av elevenes kompetanse, og samtidig forhindre bruk av KI under prøver, kreves mer avanserte verktøy enn de lærerne våre har tilgjengelige i dag. Dugga tilbyr funksjoner som "Safe browser", som skal hindre KI-bruk under prøvesituasjoner. Kostnaden for Agder fylkeskommune er anslått til ca. 2 millioner kroner årlig.

Lønnskostnader ved merarbeid

Fra fagforeningsperspektiv fremstår forsøket med anonym retting som merarbeid. De stiller seg undrende til at skoleeier forventer at lærere utfører arbeid utover arbeidstidsavtalen uten kompensasjon. Det bør derfor vurderes om tiltaket skal følges av midler til honorering. Ved sensoroppdrag knyttet til eksamen benyttes statens satser, som i 2025 er 448,60 kroner per time. Med en norm på tre vurderinger per time, tilsvarer dette 149,50 kroner per besvarelse.

Administrative kostnader

- **Løsning 1** medfører økt arbeidsbelastning for avdelingsledere, som må koordinere prosessen lokalt.
- **Løsning 2** krever i tillegg bruk av rådgivere ved fylkeshuset.
- **Løsning 1 og 2** vil begge kreve ressurser til evaluering av forsøket. Det er administrasjonens anbefaling at forsøk av dette omfanget bør gjennomføres av eksterne konsulenter

Økonomiske konsekvenser ved innføring av løsning 3

Løsning 3 medfører ingen nye kostnader. Pedagogisk utviklingsarbeid ved skolene finansieres i dag gjennom øremerkede statlige tilskuddsmidler.

Konklusjon

Tidligere forsøk med anonym retting har vist liten endring i karaktersetting sammenlignet med ordinær vurdering. Samtidig peker lærere og fagforeninger på at anonym retting svekker prinsippene om veiledning og elevmedvirkning, som er sentrale i moderne vurderingspraksis.

Tidligere forsøk har imidlertid vist positiv effekt på profesjonsfellesskapet blant lærere. Likevel finnes det gode argumenter for at dette fellesskapet kan styrkes mer effektivt gjennom andre tiltak.

Med KI som en stadig større utfordring for både opplæring og vurdering, er det viktig å utvikle nye undervisnings- og vurderingsmetoder. Disse krever en prosessorientert tilnærming, og det anbefales at lærerne får tid og rom til å møte denne utfordringen uten innføring av motstridende vurderingsformer.

Det er også vanskelig å se hvordan anonym retting kan innføres uten økte kostnader. Læreres og avdelingslederens tid er en reell ressurs, og dersom ekstraarbeid ikke

honoreres, må tiden tas fra andre oppgaver. Anbefaling av løsning må sees i sammenheng med omstilling- og effektiviseringsarbeidet som fylkestinget vedtok i desember 2024.

Til slutt er det viktig å understreke at lærere er profesjonelle yrkesutøvere som stiller høye krav til seg selv. Lærere som alle andre opplever mestring ved fremgang og elevenes fremgang gjenspeiler både elevens innsats og kompetanse så vel som lærers.

Kristiansand, 21.08.2025

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Arly Hauge
fylkesdirektør utdanning